

ПІДРУЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Ніна Голуб,

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-3736-9296>

 olnazir_777@ukr.net

Олена Горошкіна,

доктор педагогічних наук, професор, завідувачка відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-0378-888X>

 olenagoroshkina@gmail.com

У статті схарактеризовано підручник української мови як засіб активізації дослідницької діяльності учнів. Зокрема методом анкетування вчителів із різних регіонів України визначено проблемні аспекти організації дослідницької роботи на уроках української мови. Обґрунтовано, що підручник є потужним засобом активізації дослідницької діяльності учнів.

Опрацювання психологічних студій дало підстави для висновків, що залучати учнів до елементів дослідження доцільно з 5 класу, поступово ускладнюючи завдання, використовуючи міжпредметні зв'язки; що дослідницька діяльність на уроках української мови уможливило залучення учнів до глибшого пізнання шляхом відкриттів через використання низки завдань, що передбачають певні процедури, зокрема виявлення проблеми, з'ясування, уточнення інформації за допомогою запитань, формулювання припущень, планування навчальної діяльності, пошук інформації (накопичення фактів), аналіз і синтез зібраної інформації, перевірка гіпотези, формулювання висновків, оформлення та презентацію результатів, рефлексію.

Теоретичні положення ілюстровано прикладами зі сторінок авторських підручників, що засвідчують системність і динаміку активізації дослідницької діяльності учнів в авторських методиках, апробованих у низці закладів загальної середньої освіти України. У підсумку окреслено проблеми майбутніх наукових розвідок, перспективних і важливих для української лінгводидактики.

Ключові слова: підручник української мови, дослідницька діяльність, дослідницькі завдання, здобувачі освіти.

Постановка проблеми. Державний стандарт базової середньої освіти орієнтує учнів на дослідження власного мовлення, аналіз основних рис авторського стилю тексту для вдосконалення власного стилю мовлення, висунення гіпотез (Державний стандарт, 2020), тобто спонукає здобувачів освіти до систематичної дослідницької діяльності, важливість якої полягає насамперед у сприяттні формуванню в учнів досвіду самостійного здобування нових знань, застосування їх у різноманітних ситуаціях, що є підґрунтям розвитку особистості, її інтелектуального зростання, формування критичного мислення, креативності, інноваційності. Підтримуємо думку науковців, що нині дослідницьку поведінку розглядають уже «як стиль життя кожної сучасної людини», а не лише тих, хто працює в тій чи тій галузі науки. «Потреба досліджувати навколишній світ – це одна із найбільш цінних та ефективних особливостей психіки людини, яка забезпечує умови її адаптації до зовнішнього середовища, задоволення творчих, духовних та емоційних потреб» (Мороз П., Мороз І., 2018, с.5). Відповідно шкільна мовна освіта має бути зорієнтованою на активізацію дослідницької діяльності учнів. Ключову роль у цьому процесі відводимо підручнику, що нині є не тільки основним засобом навчання, а й засобом формування ключових компетентностей, активізації дослідницької діяльності здобувачів освіти.

Однак, за результатами проведеного онлайн-анкетування, серед учителів немає єдності в баченні організації дослідницької роботи на уроках української мови. До анкетування було залучено 111 педагогів із різних регіонів України. На думку вчителів, розвивати дослідницькі вміння учнів потрібно тому, що вони стимулюють учнів до самостійного пошуку інформації (54,1%), сприяють формуванню ключових компетентностей і наскрізних умінь (26,1%), підвищують мотивацію до навчання (9,9%), сприяють системному формуванню знань, умінь і навичок учнів (6,3%), усе разом – 3,6%. Засобом активізації дослідницької діяльності учнів вважають підручник 79,3 % респондентів.

На запитання «Чи потрібно залучати учнів до дослідницької діяльності?» 96,4% респондентів відповіли позитивно. Але з-поміж опитаних є й такі (3,6%), що вважають недоцільною участь школярів у дослідницькій діяльності. Стосовно того, з якого класу доцільно залучати здобувачів освіти до дослідницької діяльності, відповіді розділилися в такий спосіб: з 5 класу (42,3%), з 6 класу – 10,8%, з 7 класу – 23,4%, з 8 класу – 14,4%, з 9 класу – 9% респондентів.

Як свідчать результати опитування, проблема активізації дослідницької діяльності учнів на уроках української мови потребує докладного вивчення і розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Студіювання психолого-педагогічних джерел уможливило твердження, що проблема організації дослідницької діяльності здобувачів освіти завжди перебувала в полі зору науковців, зокрема З. Бакум, К. Баханова, Н. Голуб, О. Горошкіної, Т. Грубої, О. Караман, С. Карамана, О. Малихіна, П. Мороза, С. Омельчука, В. Паламарчук, О. Пометун, Л. Скуратівського, М. Якимчук та ін.

У попередніх публікаціях ми наголошували на важливості реалізації в процесі навчання української мови таких завдань:

1) навчити учнів учитися, тобто сформувати в них ціннісні мотиви учіння, ознайомити із механізмами пошуку й методами опрацювання інформації, сформувати навички добору й використання ефективних методів і прийомів учіння;

- 2) навчити розв'язувати проблеми стандартних і нестандартних життєвих ситуацій;
- 3) навчити орієнтуватися в системі цінностей;
- 4) готувати до професійного вибору (Голуб & Горошкіна, 2019), що зумовлює залучення учнів до дослідницької діяльності.

С. Омельчук у процесі багаторічного експериментального дослідження особливостей навчання морфології української мови в основній школі на засадах дослідницького підходу виявив суттєві позитивні зміни в динаміці сформованості морфологічних знань, усіх типів морфологічних умінь і навичок, мовних навчально-дослідницьких умінь учнів (Омельчук, 2014). Водночас дослідження виявило й низку інших проблемних питань, що є пріоритетними в українській лінгводидактичній науці початку XXI ст. і потребують подальшого наукового розв'язання, зокрема визначення змістового наповнення інноваційних підходів, покладених в основу навчання української мови в школі, зокрема компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, а також розроблення відповідного програмно-методичного забезпечення. Це актуалізує вивчення ролі підручника як засобу активізації дослідницької діяльності учнів в процесі навчання української мови.

Мета нашої розвідки – схарактеризувати можливості підручника української мови як засобу активізації дослідницької діяльності учнів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз і синтез наукових студій засвідчує, що дослідницька діяльність – це вид навчальної діяльності, який ґрунтується на певній самостійності учнів у розв'язанні творчого (дослідницького) завдання із завчасно невідомим рішенням і спрямований на самостійне відкриття суб'єктивно нових знань і способів дій (Мороз П., Мороз І., 2018, с. 13).

Науковці (Л. Бекрешева, В. Моляко, В. Паламарчук, К. Постова та ін.) довели, що дослідницька діяльність має значний вплив на формування життєвих цінностей, світогляд дитини, підвищує її самооцінку, формує індивідуальний стиль пізнавальної діяльності, розширює можливості для самовираження.

С. Омельчук доходить висновку, що обов'язковим складником освітнього процесу має бути дослідницька діяльність учнів, яка, на думку, є доречною «на всіх етапах уроку: від мотивації навчальної діяльності до узагальнення й систематизації знань, навіть під час контролю навчальних досягнень учнів. Воно може бути індивідуальним (самостійним), парним, груповим (у малих групах з трьох-чотирьох учнів) та колективним» (Омельчук, 2014). Саме дослідницька діяльність допомагає закласти міцні основи мовної і загальнокультурної підготовки учнів, урахувати їхні індивідуальні особливості.

Оскільки підручник є одним із основних засобів навчання, його можливості можуть бути потужним засобом активізації дослідницької діяльності учнів за умови представлення в ньому методично доцільної системи вправ і завдань, яка має враховувати вікові особливості учнів, спонукати їх до дослідницької діяльності, забезпечувати досягнення очікуваних результатів.

У розробленні системи вправ і завдань для шкільного підручника спираємося на дослідження вікової та педагогічної психології, зокрема І. Беха, Дж. Брунера, І. Булаха, Г. Костюка, В. Моляко, Л. Помиткіної, К. Рожерса, О. Сергеєнкової, І. Синиці та ін.

Насамперед беремо до уваги, що для сфери пізнання учнів одним із визначальних чинників є процес засвоєння. На думку психологів, якість засвоєння визначають процеси сприйняття, смислового оброблення, збереження знань, вироблення вмій і навичок. За словами Дж. Брунера, уваги потребують основні фази перебігу засвоєння, а саме: отримання нової інформації, трансформування її, пристосування до завдань, перевірка й контроль (Брунер, 1996, с. 79). В умовах реалізації компетентнісного підходу доцільно говорити не про «отримання інформації», а про здобування, адже учень як суб'єкт освітнього процесу вибудовує власну траєкторію розвитку і є відповідальним за свої результати. Учителі мають не просто повідомити учням низку доведених наукових фактів, визначених чинною програмою, оскільки знання мають здатність забуватися. Набагато важливіше спонукати учнів до самостійного й осмисленого здобування знань, до прагнення поглиблювати і розширювати знання, формувати в них уміння і звичку перевіряти факти, формувати відповідальність за мовленнєвий вчинок, осмислювати методи, прийоми й способи здобування знань.

Не втрачає актуальності позиція К. Роджерса, що альтернативою механічному заучуванню є навчання шляхом відкриття, метою якого є розвиток здатності до учіння. Наприклад, засвоєння базових понять має відбуватися через активний діалог з навчальним матеріалом. Опрацювавши певну інформацію, уміщену в підручнику, про те чи те мовне явище / поняття, учні можуть ранжувати відомості (відоме – нове, адже багато відомостей вони опанували в попередніх класах; просте і зрозуміле, не зовсім зрозуміле, дуже складне). Ефективним є залучення учнів до спостережень над мовним матеріалом. У процесі спостережень над усним (мовлення однокласників, відеоролики) та писемним мовленням учні виокремлюють найбільш уживані мовні конструкції, засоби образності, мовні девіації, аналізують їх. Такі вправи формують в учнів уміння навчатися шляхом розуміння, усвідомлення матеріалу, а не запам'ятовування його. Крім того, формують спостережливість, увагу, а також звичку бути уважними до мовних явищ, що є запорукою формування відповідальності за кожне мовлене чи написане слово.

З огляду на соціальну значущість сформованості дослідницьких умій, беручи до уваги вікові особливості учнів, вважаємо, що залучати учнів до дослідження на уроках української мови слід поступово, починаючи з 5 класу. Звісно, у 5–6 класах це мають бути лише елементи дослідження, що спонукають учнів до пошукової діяльності. Це насамперед робота зі словниками, довідковою літературою, спостереження над мовними явищами, розв'язання нестандартних завдань, висунення припущень.

У розробленні змісту підручників ми зважали на положення Дж. Брунера, відповідно до якого психологічну основу наявних практик шкільного навчання становлять модельні уявлення про когнітивну й соціальну діяльність школярів. Дослідник характеризує чотири основні типи моделей пізнавальної діяльності, що мають безпосередній вихід на практику навчання (Брунер, 1996), а саме:

1. *Навчання як наслідування.* Така модель спрямована на формування в здобувачів освіти практичних умій. Зазначимо, що багато вмій формуються саме в такий спосіб. Доцільність використання механізму наслідування вчений обґрунтовує тим, що «компетентність передбачає не стільки знання й розуміння, скільки наявність таланту,

вмінь і здібностей» й водночас зауважує, що «більш розвинуті суспільства не обмежуються лише цим видом навчання».

2. *Навчання як процес передавання знань* від учителя до учня. У цій моделі головне завдання педагога – ознайомити учнів з фактами, принципами і правилами, які їм слід завчити, запам'ятати і застосовувати. Як головне досягнення цього підходу автор називає можливість точно фіксувати матеріал, який належить засвоїти. Саме завдяки цьому підходові з'явилися дидактичні тести, що дають змогу оцінити знання. У цій моделі учневі відведена пасивна роль, оскільки він засвоює знання в готовому вигляді, не здобуваючи їх.

3. *Навчання як процес формування мислення*. Особливістю такої моделі Дж. Брунер вважає розуміння навчання як двостороннього процесу взаємодії суб'єктів. Головне завдання такої моделі – розвинути в учнів здатність самостійно мислити, формулювати й розв'язувати різноманітні завдання. Варті уваги такі особливості процесу мислення: формується здатність розуміти наміри іншої людини (її бажання, обіцянки, мотиви тощо), оцінювати думки інших людей як істинні чи хибні, осмислювати інформацію й модифікувати свої погляди, усвідомлювати й оцінювати власні успіхи в роботі.

4. *Навчання як налагодження відношень між суб'єктивним та об'єктивним знанням*. У четвертій моделі учень постає носієм суб'єктивного знання. Учитель покликаний допомогти учням усвідомити й відчутти відмінність між суб'єктивним особистісним знанням і тим об'єктивним знанням, яке набуло універсального статусу. Водночас учні повинні не тільки відчутти цю різницю, але й зрозуміти, що інший тип знання безпосередньо пов'язаний з історією культури (Брунер, 1996, с.111–112).

У методиках, покладених в основу підручників ми надавали перевагу третій і четвертій моделям. Настанова на усвідомлене вивчення, повторення та закріплення матеріалу, на розвиток самостійності й творчої активності учнів зреалізована передусім через систему запитань, що показують сутність мовних явищ і зв'язки між ними; характер запитань здебільшого евристичний. Наприклад, у межах теми «Мова в житті людини» підручник пропонує спеціальну усну вправу, що спонукає учнів шукати відповіді на запитання:

1. *Як ви відчуваєте присутність мови у вашому житті?*
2. *Чи є місце в житті людини, де не потрібна мова?*
3. *Чому всі мови різні?*
4. *Що означають слова Ліни Костенко, узяті за епіграф уроку?*
5. *Які можливості відкриває для вас мова?*

Як бачимо, запитання не передбачають репродуктивної відповіді, натомість спонукають учнів поміркувати, актуалізувати власний комунікативний і навчальний досвід.

Значну кількість вправ у підручниках авторства Н. Голуб, О. Горошкіної можна назвати вправами інформаційного спрямування, оскільки в них закладено інформацію, необхідну для кращого осмислення теми, формування в учнів наскрізних умінь, що є маркерами сформованості предметної та ключових компетентностей.

В усіх підручниках наявні вправи і завдання, що спонукають учнів до роботи з різними типами словників. Наведемо для прикладу кілька вправ із підручника для 5 класу:

Прочитайте речення. Звірте авторські тлумачення зі словниковими. Чи є між ними різниця? А як ці слова витлумачили б ви?

1. Дружба – це, насамперед, примирення і велике духовне с піклування всупереч нікчемним дрібницям (А. де Сент-Екзюпері). 2. Горизонт – це межа між видимою й невидимою частинами світу (Л. Ушкалов). 3. Бурульки на дахах – це пуг'янки весни, які розквітнуть голубінню неба... (Н. Шеденко). 4. Якість – це робити будь-що правильно, навіть коли ніхто не дивиться (Г. Форд). 5. Дисципліна – це фундамент, на якому будувється весь успіх (Д. Рон).

Чи вживаєте ви у своєму мовленні прикметник «крутий»? У якому значенні? Зверніться до тлумачного словника і з'ясуйте, яке первинне значення цього слова і скільки загалом значень воно має. Усно доберіть приклади з кожним значенням.

Чи можна за синонімічним словником з'ясувати лексичне значення слова? Поясніть, як саме. З'ясуйте за «Практичним словником синонімів» Святослава Караванського, що означають подані прислівники. Чи вживаєте ви їх у своєму мовленні? У значенні яких слів ви сумнівалися.

Згрупуйте за правилами й запишіть подані слова. Усно поясніть написання. Значення незрозумілих слів з'ясуйте за словником іношомовних слів

Прочитайте речення. Випишіть слова, що належать до пасивної лексики. Обгрунтуйте вибір і поясніть їхні значення. Скористайтеся словниками. Поцікавтесь, чи знають ці слова члени вашої родини, інші дорослі. Чому так важливо зберегти в пам'яті ці слова й знати, що вони означають?

Підготуйте презентацію поданих слів. До якої групи за вживанням вони належать?

Прочитайте текст. Визначте його основну думку. Поясніть значення виділених слів. У разі потреби скористайтеся тлумачним словником. Висловіть припущення, чи всім читачам зрозумілі ці слова. Чому? Коли, на вашу думку, виникли ці слова?

У підручниках для 5–6 класів дослідницькі завдання мають зорову підтримку, оскільки побудовані на матеріалі схем, таблиць, що дає змогу задіяти різні аналізатори під час сприймання інформації. Наприклад:

Уважно розгляньте схему. Яку інформацію про мову вона містить? Чи можна вважати її вичерпною? Як би ви доповнили схему? Перекажіть стисло.

Розгляньте схему. Використовуючи її та відому вам інформацію з попередніх класів, підготуйте усну розповідь про однозначні слова.

Розгляньте схему. Що ви дізналися про групи слів за походженням? На які записання тут є відповіді? Передайте зміст схеми своїми словами.

Уже з 5 класу доцільно залучати учнів до експериментальної роботи. Як показує досвід пілотних шкіл, інтерес у п'ятикласників викликала вправа:

Запишіть слова. Проведіть удома експеримент: запитайте членів своєї родини, друзів, сусідів, яке слово з кожної пари (власне українське чи запозичене) їм зрозуміле і яким словам вони надають перевагу. Запишіть результати й розкажіть про це.

Дослідницька діяльність на уроках української мови уможливорює залучення учнів до відкриття, шляхом використання низки завдань, що передбачають певні процедури, зокрема виявлення проблеми, з'ясування, уточнення інформації за допомогою запи-

тань, формулювання припущень, планування навчальної діяльності, пошук інформації (накопичення фактів), аналіз і синтез зібраної інформації, перевірка гіпотези, формулювання висновків, оформлення та презентацію результатів, рефлексію.

Оскільки всі учні мають різні рівні успішності, підручник містить вправи, спрямовані на роботу в групах. Це забезпечує ефективну взаємодію, взаємодопомогу учнів, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу, а також спонукає їх до спілкування.

У 7–8 класах збільшено питому вагу завдань, що передбачають розв'язання проблемних ситуацій, залучення учнів до індивідуальної і групової проектної діяльності. Виконання проектів є обов'язковим складником навчання української мови, на чому наголошено в навчальних програмах Н. Голуб та О. Горошкіної.

Особливо відзначимо перспективність проекту «Слово дня», під час якого здобувачі освіти, працюючи з різними словниками, з'ясовують лексичне значення слова (наприклад, *акварель, артефакт, галерея, гуртом, допитливість, набуток, оцядливість* тощо), його етимологію, добирають спільнокореневі слова, синоніми, антоніми, фразеологізми з цією лексемою. Крім цього, аналізують особливості використання слова у прислів'ях і приказках, у загадках, скоромовках, народних казках тощо. Подаємо орієнтовну схему аналізу слова:

1. Лексичне значення слова (робота з тлумачним словником).
2. Історія слова (відомості про слово з етимологічного словника).
3. Слова-родичі (робота з морфемним словником).
4. Слово та його синоніми, антоніми.
5. Слово в складі фразеологізмів (робота з фразеологічним словником).
6. Слово в українському фольклорі (у приказках і прислів'ях, у загадках, у скоромовках, і переказах і легендах, прикметах, звичаях, народних іграх, у народних піснях, народних казках).
7. Слово в назвах літературних творів.
8. Слово в назвах картин і художніх фільмів.

Складником підручників обов'язково мають бути завдання, для розв'язання яких необхідно застосувати не тільки предметні знання з української мови, а й метапредметні.

Розгляньте світлини. Визначте особливості інтер'єру української хати. Зверніть увагу, як оздоблювали приміщення. Які національні традиції використано для оформлення сучасного приміщення? Якби ви були дизайнером, що запропонували б для оформлення в українському стилі вітальні, кухні? Розкажіть, використовуючи дієприкметники. Які знання потрібні для цього?

Створення і розв'язання проблемних ситуацій допомагає усвідомити й оцінити здобутий мовленнєвий досвід, опанувати окремі абстрактні мовні поняття, усвідомити, що мова – це цілісна динамічна система, історія якої пов'язана з історією народу – носія цієї мови; це культурно-історичне середовище, що репрезентує культуру, традиції, звичаї народу; розуміти значення слів і фразеологізмів, семантика та етимологія яких відображає світогляд народу, уміло використовувати їх у мовленні.

Переконані, що системне залучення учнів до дослідницької діяльності сприяє формуванню в них метапредметних умінь, спрямованих на засвоєння самостійно здобутих

знань, умінь бачити проблеми, шукати оптимальні шляхи їх розв'язання, використовувати здобуту інформацію для розв'язання актуальних проблем, крім того, готує учнів до роботи в системі МАН і подальшого навчання в профільній школі.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, залучення учнів до дослідницької діяльності на уроках української мови має значний дидактико-розвивальний потенціал. Потужним засобом активізації дослідницької діяльності учнів є підручник за умови включення методично доцільної системи вправ і завдань, що враховують вікові особливості учнів, забезпечують досягнення очікуваних результатів і спонукають учнів до дослідницької діяльності.

Розгляд проблеми активізації дослідницької діяльності учнів відкриває перспективи, адже нового осмислення потребують питання організації дослідницької діяльності учнів у профільній школі, у системі МАН.

Використані джерела

- Голуб, Н.Б. & Горошкіна, О. М. (2019). *Концепція навчання української мови учнів ліцею*. Київ: Педагогічна думка. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719352/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>
- Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
- Мороз П.В. & Мороз І.В (2018). *Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі*. Київ, КОНВІ ПРІНТ.
- Омельчук, С. А. (2014). *Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика*. Київ, Генеза.
- Голуб, Н.Б., Горошкіна, О.М. (2022). *Українська мова*. Підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта».
- Голуб, Н.Б., Горошкіна, О.М. (2023). *Українська мова*. Підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта».
- Голуб, Н.Б., Горошкіна, О.М. (2024). *Українська мова*. Підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта».
- Bruner, J. (1996). *The culture of education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

References

- Bruner, J. (1996). *The culture of education*. Cambridge, MA: Harvard University Press. (in English).
- Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity. (2020). <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (in Ukrainian).
- Holub, N.B. & Horoshkina, O. M. (2019). *Kontseptsiia navchannia ukrainskoi movy uchniv litseiu*. Kyiv: Pedahohichna dumka. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719352/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf> (in Ukrainian).
- Holub, N.B., Horoshkina, O.M. (2022). *Ukrainska mova*. Pidruchnyk dlia 5 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Kyiv: Vydavnychiy dim «Osvita». (in Ukrainian).
- Holub, N.B., Horoshkina, O.M. (2023). *Ukrainska mova*. Pidruchnyk dlia 6 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Kyiv: Vydavnychiy dim «Osvita». (in Ukrainian).

- Holub, N.B., Horoshkina, O.M. (2024). *Ukrainska mova. Pidruchnyk dlia 7 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity*. Kyiv: Vydavnychiy dim «Osvita». (in Ukrainian).
- Moroz P.V. & Moroz I.V (2018). *Doslidnytska diialnist uchniv u protsesi navchannia vsesvitnoi istorii v osnovnii shkoli*. Kyiv, KONVI PRINT. (in Ukrainian).
- Omelchuk, S. A. (2014). *Navchannia morfolohii ukrainskoi movy na zasadakh doslidnytskoho pidkhodu: teoriia i praktyka*. Kyiv, Heneza. (in Ukrainian).

Nina Holub, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the Department of Teaching Ukrainian Language and Literature, Institute of Pedagogy of National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Olena Goroshkina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Teaching Ukrainian Language and Literature, Institute of Pedagogy of National Academy of Educational Sciences of Ukraine

THE UKRAINIAN LANGUAGE TEXTBOOK AS A TOOL FOR ACTIVATING STUDENTS' RESEARCH ACTIVITY

The article characterizes the Ukrainian language textbook as a tool for activating students' research activity. In particular, the method of surveying teachers from different regions of Ukraine identified problematic aspects of the organization of research work in Ukrainian language classes. It is substantiated that the textbook is a powerful means of activating the research activity of students. This textbook is the main teaching tool. This makes it possible to develop a methodologically appropriate system of exercises and tasks, taking into account the age characteristics of students, ensuring the achievement of expected results and encouraging them to research.

The study of psychological studies gave grounds for the conclusion that it is advisable to involve students in research elements from the 5th grade, gradually making the task more difficult, using interdisciplinary connections.

It is emphasized that research activity in Ukrainian language classes enables the involvement of students in discovery by using a number of tasks that involve certain procedures, in particular identifying a problem, clarifying information with the help of questions, formulating assumptions, planning educational activities, searching for information (accumulation facts), analysis and synthesis of collected information, hypothesis testing, formulation of conclusions, presentation of results, reflection.

The theoretical concepts are illustrated with examples from the pages of the author's textbooks, demonstrating the systematic and dynamic activation of student research activity through the author's methods, which have been tested in several general secondary education institutions in Ukraine. As a result, the problems of future scientific research, promising and important for Ukrainian language didactics, are outlined.

Keywords: Ukrainian language textbook, research activity, research tasks, students.